

Programma van de Excursiecommissie voor Zuid-Limburg, waarin ons genootschap samenwerkt met het Staatsbosbeheer, Limburgs Landschap en het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie.

Datum	Object	Vertrek	Tijd	Leiding
Zondag 11 september	Omgeving Spaubeek	Station Spaubeek	14.30 uur	I.V.N.-Elsloo
Zondag 18 september	Natuurreservaat Putberg & Imstenraderbos	Ubachsberg Kerk L.T.M., lijn 11	14.30 uur	I.V.N.-Ubachsberg
Zondag 25 september	Natuurreservaat Bovenste Bos	Eperheide halte L.T.M. lijn 10	14.30 uur	I.V.N.-Vijlen

Zondag 4 september dagexcursie naar het door een vuilstort bedreigde dal van de Swalm en het natuurreservaat Meinweg.

Wandeling door het dal van de Swalm o.l.v. de heer Christiaens, rentmeester van Het Limburgs Landschap. Vertrek om 10.30 uur van het parkeerterrein bij het Vogelpark te Swalmen. Einde bij het kerkje van Asselt aan de Maas om 13.00 uur.

Wandeling door Meinweg o.l.v. de heer Verbeek, H.d.s. te St.-Odiliënberg. Vertrek te Herkenbosch, Zwembad om 14.30 uur.

Men kan gebruik maken van een autobus, die om 9.15 uur vertrekt van theater Royal te Heerlen, en om 9.45 uur van station Sittard, indien men zich *per omgaande* opgeeft bij de heer D. D. Tasma, Limburgiastraat 26, Heerlen, en gelijktijdig f 5,50 overmaakt op giro 1168814 van het I.V.N. Limburg te Heerlen. Deze bus zal omstreeks 18.30 uur te Heerlen terug zijn.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht, op woensdag 6 juli 1966

Bij de aanvang van de vergadering deelt de voorzitter mede, dat het bestuur een schrijven heeft ontvangen van Gedeputeerde Staten van Limburg, waarin wordt medegedeeld, dat de Provinciale Staten in hun vergadering van 1 juni besloten hebben het jaarlijkse subsidie te verdubbelen, dus nu op f 9.000,— te brengen. Wij zijn het Provinciaal Bestuur van Limburg zeer erkentelijk voor de waardering en de steun van ons werk.

Dan maakt de voorzitter melding van een bericht uit de Maas- en Roerbode van 27 juni, waarin wij het volgende lezen: „Flamingo aan Maasoevers te Ohé en Laak. Ohé en Laak, 26 juni. — De bemanning van de patrouilleboot van de rijkspolitie te water uit Maasbracht heeft zaterdagmiddag aan de oever van de Maas te Ohé en Laak een zeldzame vogel ontdekt. Het dier, een flamingo, die in ons land vrijwel alleen in gevangenschap voorkomt, liet de politieboot tot op een afstand van ongeveer 30 à 40 meter naderen. Aan de hand van een aan boord aanwezige vogelboek herkende de politiemannen de vogel aan zijn uiterlijk en aan zijn gedragingen als een flamingo”.

Wij nemen aan dat de waarneming juist was. Wij hebben dan hier te doen ofwel met

een dwaalgast ofwel met een uit gevangenschap ontsnapt exemplaar. Volgens de Avifauna van Nederland (Ardea, 50, 1-2, 1962) zijn in Nederland 10 gevallen bekend, waarvan zes vondsten en vier waarnemingen. De Commissie voor de Nederlandse Avifauna acht het niet uitgesloten, dat verscheidene van deze gevallen betrekking hebben op uit gevangenschap ontsnapte exemplaren.

Terugkomende op ons bezoek aan Rolduc haalt Dr. Schulte een herinnering op aan de oprichter van ons Genootschap, Rector Cremers, die, zoals wij weten, van 1899-1909 leraar is geweest op Rolduc. Toen de Rector — toen nog geen rector — op Rolduc kwam, had hij nog nooit blijk gegeven van zijn belangstelling voor de biologie, en wanneer de directeur van Rolduc, Mgr. Dr. R. Corten, hem dan belast met het onderwijs in de „Histoire Naturelle”, belijdt Cremers eerlijk zijn onkunde in deze zaken. Het antwoord van de directeur luidde: „Monsieur Cremers, c'est la position qui fait l'homme”. Op Rolduc werd Cremers bioloog. Zijn belangstelling ging vooral uit naar de vleermuizen. In de jaren 1908-1909 verscheen daarover een uitvoerige verhandeling in „De Katholiek” (dl. 135 en 136). in feite de eerste serieuze bewerking van een groep Nederlandse zoogdieren.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen: Op 19-5-'66 waren er te Neerharen (B.) 1

Zilverplevier (*Pluvialis squatarola*) en 20 Tureluren (*Tringa totanus*) en op 29-5 2 Bontbekplevieren (*Charadrius hiaticula*), terwijl er 1 Dwergster (*Sterna albifrons*) passeerde in N. richting.

Het Vuurgoudhaantje (*Regulus ignicapillus*) hoorde en zag ik op 26 en 28 mei op de begraafplaats en op 5 juni te Slavante, Maastricht. Telkens 1 of 2 exemplaren. De zang vernam ik op 11 juni in het hellingbos bij Elsloo.

De roep van de Kwartel (*Coturnix coturnix*) hoorde ik op 1-6 bij Limmel-Maastricht en op 24-6 bij Caberg-Maastricht.

De heer Grégoire toont een door de heer Chr. Bouchoms te Gronsveld gevonden Heggerank, *Bryonia dioica* Jacq., waarvan de top over een lengte van ± 30 cm bezet is met helderwitte bladeren, die op het eerste gezicht aan witte bloemen deden denken. Ofschoon bloemen en vruchten ontbraken, was de determinatie toch mogelijk, daar de plant door zijn stengel-, blad- en rankvormen een sterk uitgesproken karakter heeft. Het voorkomen van geheel witte topspruiten is een grote zeldzaamheid, die de heer Grégoire nooit eerder gezien heeft. Het onderste deel van de stengel en de benedenste bladeren zijn normaal groen gekleurd. Geleidelijk gaat de kleur over in wit. Hoe dit verschijnsel te verklaren?

De heggerank is in heggen en kreupelhout van Midden- en Zuid-Europa en ook in Nederland vrij algemeen, het meest in de duinstreek en in Zuid-Limburg. De gehele plant is vergiftig en bevat een zeer bittere, purgerende stof, bryonine, die sedert de oudheid in de volksgeneeskunde een rol speelde. Het meest komt het vergif voor in de knolvormig opgezwollen wortelstok, waaruit men vroeger vaak de niet echte „alruinmannetjes” maakte.

Naar aanleiding van de mededeling van Dr. Bruna over de Jeneverbes (vergadering te Heerlen van 18 mei) zegt de heer Grégoire, dat deze plant in vrij grote exemplaren op de Anthoniusbank te Bemelen wordt aangetroffen. Verder komt zij ook voor op de St. Pietersberg even over de grens. Blijkbaar houdt de jeneverbes ook bij ons stand op kalkhoudende bodem.

De heer Gijtenbeek heeft in oktober 1965 een dode hamster gevonden op de St. Pietersberg bij de ruïne Lichtenberg. Dit is al zijn vierde waarneming op de St. Pietersberg.

Daarna geeft de voorzitter het woord aan de directeur, Dr. Montagne, die mededeelt, dat de collecties van het Natuurhistorisch Museum in de afgelopen weken belangrijk zijn uitgebreid. Vooreerst de watermijten van Br. Arnoud, in 1965 in Zuid-Limburg gevangen en gedetermineerd door de heer A. J. Besseling uit Utrecht. Deze verzameling is gevoegd bij de verzameling uit 1964, waarover men heeft kunnen lezen in nummer 5 van deze jaargang (A. J. Besseling: Watermijten uit Zuid-Limburg, blz. 72). Mogelijk komen de soorten van de laatste aanwinst nog eens ter sprake in het maandblad.

Dan volgen drie zeer grote verzamelingen, waarover men in dit maandblad kan lezen onder het hoofd „Museum”.

Tenslotte: Dankzij de medewerking van ir. J. van den Broek, bodemkundige van de Stichting Bodemkartering te Sittard, kreeg het museum de beschikking over een tweetal zeer fraaie bodemprofielen. Deze profielen, als zgn. „lakprofielen” afkomstig uit het talud van een der grindgroeves op de Brunsummer Heide, geven een zeer fraai beeld van

- de „Feldbiss”, zoals deze in de bodem direct onder de toplaag in dit gebied is waar te nemen. Duidelijk is het vrijwel verticaal staande contact tussen grof Pliocene zand en grind (op de lage, NO-schol) en het fijne Mioceen zand (op de hoge, ZW-schol) te herkennen.
- de intensieve podzol-vorming in de miocene zanden. Opvallend zijn de onregelmatige en soms grillige vormen van de humus-inspoelingszone.

Dergelijke lakprofielen maken het mogelijk om op een zeer instructieve wijze vele geologische en vooral ook bodemkundige verschijnselen te demonstreren. En juist deze vorming van een bodem uit het oorspronkelijke verse gesteentemateriaal is uit natuurhistorisch oogpunt zo belangwekkend. Immers deze bodem vormt als het ware de schakel tussen de aardkorst (het werkterrein van de geologie) en het leven op aarde (het domein van de biologie).

Daarna begeven wij ons naar de grote bovenzaal, waar de lakprofielen staan opgesteld en de directeur nadere uitleg geeft. Dan volgt nog een verrassing, althans voor degenen, die sinds de laatste vergadering niet meer in het museum

geweest zijn. Beneden in de kwartairzaal zijn de vitrines met de botten van de zoogdieren uit het IJstijdvak opgesmukt met aquarellen, die laten zien hoe het fossiele dier er zeer waarschijnlijk heeft uitgezien. Deze aquarellen zijn getekend door de heer J. M. Hansen, leraar aan de Stadsacademie voor Toegepaste Kunsten te Maastricht, aan de hand van de paleontologische handboeken. Door het werk van de heer Hansen spreken de fossielen ons meer aan. Dat heeft men in de afgelopen weken duidelijk aan de bezoekers van het museum kunnen merken.

Te Heerlen, op woensdag 13 juli 1966.

Meerdere leden waren wegens vakantie afwezig. De wn. voorzitter, de heer Coonen, deelt mede, dat de vergaderingen van Heerlen in het vervolg zullen worden gehouden op de 2e dinsdag van de maand. Dan wenst hij Mej. J. Janssen geluk met haar 40 jarig onderwijsjubileum. Mej. Janssen dankt voor de belangstelling van de zijde van de leden van het Genootschap ondervonden en voor het cadeau.

Mej. Blankevoort maakt melding van twee te Heerlen doodgevonden geringde vogels, nl. een overjarig sijsje (*Carduelis spinus*), gevonden te Heerlerheide op 1 febr. 1966 met ring Bruxelles en geringd te Battice (Luik) 27-10-1963, en een Turkse tortelduif (*Streptopelia decaocto*), volgroeid, gevonden te Heerlen 9-3-1966 met ring Helgoland en geringd te Frankfurt/M 20-11-1963.

Voorts attendeerde Mej. Blankevoort op een in de pers voorkomend bericht, dat van 11 juni tot 1 okt. handschriften en boeken, die de botanische illustratie tonen in een kleurrijke zomertentoonstelling, te bezichtingen zijn in het rijksmuseum Meermannno-Westreenianum in Den Haag, het museum van het boek. De oudste handschriften op „Duizend jaar bloem-illustratie” zijn twee herbaria uit de tiende en veertiende eeuw.

Dan worden besproken een 60 tal planten, die de heren Coonen en van der Kruk hadden meegebracht, o.a. de Moerasspiraea (*Filipendula ulmaria*) en *Hoteia japonica*. De heer van der Kruk merkt hierbij op, dat er vaak misverstand bestaat ten opzichte van de spiraea's. De eigenlijke Spiraea in meerdere soorten, al-

len heesters, en ook de Moerasspiraea behoren tot de Rosaceae, terwijl de vaak als Spiraea aangeduide plant, *Hoteia japonica*, — de bloempjes doen inderdaad aan een spiraea denken — een kruidachtige plant is, behorende tot de Steenbreekfamilie (*Saxifragaceae*).

Naar aanleiding van een mededeling van de heren Bult en Coonen op de vergadering van 8 juni (blz. 87) over het gedrag van de Grauwe vliegenvanger, die zij een zangvogel met roofdierallures noemen, schrijft de heer Geradts uit Posterholt d. 7 juli, dat hier een vergissing in het spel moet zijn. „Sinds 7 à 8 jaar”, zo schrijft de heer Geradts, „heb ik ieder jaar 2 à 3 nestjes zien uitbroeden aan mijn huis, maar ik verzeker U, dat er geen sprake is van roofdierallures. Daartoe zou het vogeltje ook moeilijk in staat zijn, gezien zijn tengere gestalte. Ook hagedissen eten lijkt mij onwaarschijnlijk”.

MUSEUM

In de afgelopen weken zijn de collecties van het Natuurhistorisch Museum zeer aanmerkelijk uitgebreid. Een drietal bekende verzamelingen is door de eigenaren in bruikleen afgegaan en daardoor in de nabije toekomst als studie- en vergelijkingsmateriaal ter beschikking gekomen van belangstellenden. Expositie van geselecteerde objecten uit deze aanwinsten zal de representatieve waarde van de inhoud onzer vitrines aanmerkelijk kunnen verhogen. Enkele nadere gegevens omtrent deze recente uitbreiding volgen hieronder.

1. De grote en geheel gecatalogiseerde geologische verzameling van de heer Werner M. Felder uit Vijlen. Vooral de afdeling Krijt-objecten uit deze verzameling is zeer uitgebreid. Daarnaast zijn vele waardevolle stukken uit de oudere afzettingen van de Eifel en de Ardennen aanwezig en maken ook Tertiaire fossielen deel uit van deze aanwinst. De wetenschappelijke waarde wordt sterk verhoogd door de grote nauwkeurigheid en deskundigheid, waarmee de heer Felder de aanvullende gegevens omtrent de vindplaats van ieder object heeft vastgelegd. Enkele gedeelten van de verzameling zijn of worden bewerkt door specialisten van de universiteiten van Amsterdam,